JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
JULIANE KOKOTT
12 päivänä toukokuuta 2011 [1]

I Johdanto

1. Esillä oleva ennakkoratkaisupyyntö koskee sitä, onko uhrin asemasta rikosoikeudenkäyntimenettelyissä 15.3.2001 tehdyn neuvoston puitepäätöksen 2001/220/YOS [2] kanssa ristiriidassa sellainen kansallinen säännös, jonka mukaan perheväkivaltatapauksissa rikoksentekijää poikkeuksetta ja pakottavasti kielletään liitännäisenä seuraamuksena yhteyden ottaminen uhriin myös silloin, kun uhri haluaisi jälleen ottaa yhteyttä rikoksentekijään.

1 – Alkuperäinen kieli: saksa.

2 – EYVL L 82, s. 1; jäljempänä puitepäätös 2001/220 tai puitepäätös.

II Asiaa koskevat oikeussäännöt

A *Unionin oikeus*

2. Puitepäätöksen 2 artiklan 1 kohdassa, jonka otsikko on ”Kunnioittaminen ja tunnustaminen”, säädetään seuraavaa:

”Kunkin jäsenvaltion on annettava uhreille todellinen ja asianmukainen asema rikosoikeudellisessa järjestelmässään. Jäsenvaltion on jatkettava ponnisteluja sen varmistamiseksi, että uhria kohdellaan hänen ihmisarvoaan asianmukaisesti kunnioittaen oikeudenkäynnin aikana ja että uhrin oikeudet ja oikeutetut edut tunnustetaan, erityisesti rikosoikeudenkäynnin osalta.”

3. Puitepäätöksen 3 artiklan otsikko on ”Kuuleminen ja todisteiden esittäminen”, ja sen ensimmäisessä kohdassa säädetään seuraavaa:

”Kunkin jäsenvaltion on taattava uhrille mahdollisuus tulla kuulluksi oikeudenkäynnin aikana sekä mahdollisuus toimittaa todisteita.”

4. Puitepäätöksen 2001/220 8 artikla koskee oikeutta suojeluun. Artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Kunkin jäsenvaltion on varmistettava riittävä suojelun taso uhrille ja tarvittaessa hänen perheelleen tai vastaavassa asemassa oleville henkilöille erityisesti heidän turvallisuutensa ja yksityisyytensä suojelemiseksi silloin, kun toimivaltaiset viranomaiset katsovat, että on olemassa vakava kostotoimien uhka tai selviä viitteitä siitä, että heidän yksityisyyttään aiotaan tarkoituksellisesti ja vakavalla tavalla häiritä.”

5. Puitepäätöksen 2001/220 10 artiklan 1 kohta koskee sovittelua rikosoikeudenkäynnin yhteydessä:

”Kunkin jäsenvaltion on pyrittävä edistämään rikosasioiden sovittelua sellaisten rikosten osalta, joita jäsenvaltio pitää tällaiseen soveltuvina.”

B *Kansallinen oikeus*

6. Kansallinen tuomioistuin huomauttaa, että perheessä tehtyihin rikoksiin sovellettavaa Espanjan lainsäädäntöä on viime vuosina tiukennettu huomattavasti. Se pitää tämän kriminaalipoliittisena syynä sitä, että näiden rikosten taustalla on sosiaalinen pahoinvointi ja että niitä pidettävä yhtenä miesten ja naisten välisten perinteisesti epätasa-arvoisten valtasuhteiden ilmentymänä.

7. Kansallisen tuomioistuimen mukaan tuomioistuinten on kaikissa perheväkivaltatapauksissa Espanjan rikoslain (Código Penal, jäljempänä CP) 57 §:n 2 momentin mukaan, luettuna yhdessä 48 §:n 2 momentin kanssa, määrättävä uhrin suojelemiseksi liitännäinen seuraamus, jonka mukaan rikoksentekijä ei saa lähestyä uhria eikä ottaa häneen yhteyttä. Tämä lähestymiskielto on voimassa ajan, joka ylittää vähintään vuodella ja enintään viidellä vuodella rikoksentekijälle määrätyn vankeusrangaistuksen keston, tai vähintään kuuden kuukauden ja enintään viiden vuoden ajan, jos teosta määrätään muu kuin vankeusrangaistus. Kansallinen tuomioistuin toteaa, että tämä pätee lievissäkin perheväkivaltatapauksissa kuten korvapuustin, raapimisen, tönimisen tai lievän sanallisen, aseettoman uhkauksen tapauksessa.

8. Kansallinen tuomioistuin tähdentää rikoslain vaatimusta, jonka mukaan tuomioistuimen on määrättävä kaikissa tapauksissa tämä liitännäinen seuraamus ilman, että sillä olisi valtaa – kiellon kestoa lukuun ottamatta – arvioida tapauksessa vallitsevia olosuhteita kuten kyseessä olevia perheintressejä, uhrin

tahtoa tai uhrin päätöstä aloittaa uudelleen yhteiselämä.

9. CP:n 468 §:n 2 momentin mukaan tällaisen lähestymiskiellon rikkominen on seuraamuksen noudattamatta jättämistä koskeva rikos. Tribunal Supremo antaman määräyksen mukaan myöskään uhrin suostumus yhteiselämän uudelleen aloittamiseen ei sulje pois rangaistuksen noudattamatta jättämisen rangaistavuutta. Kansallisen tuomioistuimen mukaan on jopa teoreettisesti mahdollista, että perheessä tehdyn rikoksen uhri tietyissä tapauksissa, joissa hän aloittaa uudelleen yhteiselämän rikoksentekijän kanssa yhteisellä sopimuksella, haastetaan oikeuteen yllyttäjänä tai rikoskumppanina.

10. Liitännäisenä seuraamuksena määrätyn lähestymiskiellon rikkominen johtaa kansallisen tuomioistuimen mukaan lisäksi CP:n 84 §:n 3 momentin perusteella ehdollisen rangaistuksen muuttamiseen ehdottomaksi, vaikka yhteydenpitoa jatkettaisiinkin uhrin suostumuksella.

11. Lisäksi kansallinen tuomioistuin viittaa siihen, että tuomioistuimen toimivallasta annetun lain (Ley Orgánica del Poder Judicial) 87 ter §:n 5 momentissa kielletään sovittelu kaikissa sellaisissa tapauksissa, joissa on kyse perheessä tehdystä rikoksesta tai rikkomuksesta (pelkät loukkaukset mukaan lukien).

III Tosiseikat ja pääasian oikeudenkäynti

12. Juzgado de lo Penal nº 23 de Barcelona tuomitsi Magatte Gueyen perheessä tapahtuneesta pahoinpitelystä, jota ei kuvailla tarkemmin ennakkoratkaisupyynnössä ja jonka kohteena oli elämänkumppani, jonka kanssa Gueye oli ollut parisuhteessa neljä edeltävää vuotta. Tuomioistuin määräsi tämän vuoksi myös liitännäisen seuraamuksen, jonka mukaan rikoksentekijä ei saanut 17 kuukauden aikana tulla 1 000:ta metriä lähemmäksi uhria eikä ottaa tähän yhteyttä.

13. Muutama päivä tuomion julistamisen jälkeen Gueye aloitti uudelleen yhteiselämän uhrin kanssa, mikä tapahtui uhrin toivomuksesta. Lähestymiskiellon rikkomisen perusteella Juzgado de lo Penal nº 1 Tarragona tuomitsi hänet CP:n 468 §:n 2 momentin mukaan seuraamuksen noudattamatta jättämistä koskevasta rikoksesta. Gueye valitti tästä tuomiosta Audiencia provincial de Tarragonan neljänteen jaostoon eli ennakkoratkaisupyynnön esittäneeseen tuomioistuimeen.

14. Audiencia Provincial de Tarragonan on ratkaistava myös valitus tuomiosta, jolla Valentin Salmerón Sánchez on tuomittu seuraamuksen noudattamatta jättämistä koskevasta rikoksesta CP:n 468 §:n 2 momentin nojalla. Salmerón Sánchezin väitetään jättäneen noudattamatta Juzgado de Instrucción nº 7

de Valencia Sobre la Mujer, de El Vendrellin 6.11.2006 antamassa tuomiossa määrättyä liitännäistä seuraamusta, jonka mukaan hänen oli 16 kuukauden ajan kiellettyä tulla 500:aa metriä lähemmäksi uhria tai ottaa tähän yhteyttä.

15. Juzgado de Instrucción nº 7 de Valencia Sobre la Mujer, de El Vendrellin määräämän liitännäisen seuraamuksen perusteena oli perheessä tapahtunut pahoinpitely, jota ei kuvailla tarkemmin ennakkoratkaisupyynnössä ja jonka kohteena oli elämänkumppani, jonka kanssa toinen syytetty oli ollut parisuhteessa kuusi edeltävää vuotta.

16. Näitä kahta tapausta koskevien tuomioistuinten toteamusten mukaan syytetyt alkoivat lähestymiskiellosta huolimatta uudelleen yhteiselämän uhrien kanssa jo muutaman päivän kuluttua tuomion julistamisesta. Kansallisen tuomioistuimen kuultavana ollessaan uhrit ilmoittivat vapaaehtoisesti jatkaneensa suhdetta rikoksentekijöiden kanssa ilman, että heidät olisi pakotettu tähän tai että tämä olisi ollut taloudellisesti välttämätöntä; uhrit ilmaisivat aloitteen tähän olleen ratkaisevalla tavalla lähtöisin heiltä itseltään. Tämän vuoksi he pitävät itseään epäsuorasti Espanjan rikossäännösten uhreina, varsinkin kun yhteiselämä oli heidän mukaansa sujunut ongelmitta seuraamusten noudattamatta jättämistä koskevan rikoksen vuoksi tapahtuneeseen syytettyjen pidätykseen asti.

17. Muutoksenhakutuomioistuin kyseenalaistaa Espanjan säännösten yhteensopivuuden puitepäätöksen kanssa. Uhrien suojelemiseksi voi olla välttämätöntä määrätä lähestymiskielto myös vastoin heidän tahtoaan. Muutoksenhakutuomioistuin ei pidä asianmukaisena sitä, että Espanjan oikeudessa ei jätetä liikkumavaraa tapauskohtaiseen arviointiin ja uhrin tahdon huomioon ottamiseen edes vähäpätöisten rikosten tapauksessa ja että edellytetään poikkeuksetta vähintään kuuden kuukauden mittaisen lähestymiskiellon määräämistä.

IV Ennakkoratkaisupyynnöt ja oikeudenkäynti unionin tuomioistuimessa

18. Tätä taustaa vasten muutoksenhakutuomioistuin eli Audiencia Provincial de Tarragona on esittänyt Gueyeta koskevassa oikeudenkäynnissä 15.9.2009 tehdyllä päätöksellä ja Salmerón Sánchezia koskevassa oikeudenkäynnissä 18.12.2009 tehdyllä päätöksellä unionin tuomioistuimelle seuraavat – kummassakin oikeudenkäynnissä samat – ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko puitepäätöksen johdanto-osan kahdeksannessa perustelukappaleessa tarkoitettua uhrin oikeutta tulla ymmärretyksi tulkittava siten, että kyseessä on rikoksia koskevista syytetoimista ja niistä johtuvien seuraamusten määräämisestä vastaaville valtion viranomaisille asetettu positiivinen velvollisuus sallia se, että uhri tuo ilmi näkemyksensä, ajatuksensa ja mielipiteensä niistä välittömistä vaikutuksista, joita hänen elämälleen voi aiheutua seuraamuksista, jotka on

määrätty rikoksen tekijälle, jonka kanssa uhri jatkaa perhesuhdetta tai johon uhrilla on vahvat tunnesiteet?

2) Onko puitepäätöksen – – 2 artiklaa tulkittava siten, että [jäsen]valtioille asetettu velvollisuus tunnustaa uhrin oikeudet ja oikeutetut edut velvoittaa ottamaan huomioon uhrin mielipiteen silloin, kun oikeudenkäynnissä määrättävät rikosoikeudelliset seuraamukset voivat vaarantaa olennaisesti ja välittömästi hänen oikeutensa kehittää vapaasti itseään ja viettää yksityis- ja perhe-elämää?

3) Onko puitepäätöksen – – 2 artiklaa tulkittava siten, että valtion viranomaiset eivät voi jättää ottamatta huomioon uhrin vapaata tahtoa, kun hän vastustaa lähestymiskiellon määräämistä tai pysyttämistä, silloin kun väkivaltaan syyllistynyt on uhrin perheenjäsen eikä asiassa ole havaittu objektiivista vaaraa rikoksen uusimisesta ja kun uhrin henkilökohtaiset, sosiaaliset ja kulttuuriset kyvyt ja tunne-elämä ovat tasolla, joka sulkee pois mahdollisuuden alisteisesta suhteesta teon tekijään, vai onko tällaiseen toimenpiteeseen päinvastoin turvauduttava kaikissa tilanteissa kyseessä olevien rikosten erityispiirteiden vuoksi?

4) Onko puitepäätöksen – – 8 artiklaa, jossa säädetään, että jäsenvaltioiden on varmistettava riittävä suojelun taso uhrille, tulkittava siten, että siinä sallitaan se, että lähestymiskielto tai yhteydenottokielto on aina määrättävä liitännäisenä seuraamuksena kaikissa tapauksissa, joissa uhri on perheessä tehtyjen rikosten uhri, näiden rikosten erityispiirteiden vuoksi, vai edellytetäänkö 8 artiklassa päinvastoin sitä, että suoritetaan tapauskohtainen punninta, jolla voidaan kussakin tapauksessa selvittää, mitä on kyseessä olevien etujen kannalta arvioiden pidettävä riittävän tasoisena suojana?

5) Onko puitepäätöksen – – 10 artiklaa tulkittava siten, että siinä sallitaan se, että perheessä tehtyjä rikoksia koskevissa rikosoikeudenkäynneissä kielletään yleisesti sovittelu näiden rikosten erityispiirteiden vuoksi, vai onko sovittelu sen perusteella päinvastoin sallittava myös tämän tyyppisissä oikeudenkäynneissä punnitsemalla kussakin tapauksessa kyseessä olevia etuja?”

19. Unionin tuomioistuin yhdisti nämä kaksi asiaa unionin tuomioistuimen presidentin 24.9.2010 tekemällä päätöksellä yhteistä käsittelyä ja tuomiota varten.

20. Kummassakin unionin tuomioistuimessa käytävässä oikeudenkäynnissä kirjallisia huomautuksia ovat esittäneet Italian, Alankomaiden, Itävallan, Puolan, Ruotsin ja Espanjan hallitukset sekä Euroopan komissio: Saksan hallitus esitti kirjallisia huomautuksia asiassa C-483/09. Saksan, Espanjan ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitukset sekä komissio osallistuivat 3.3.2011 pidettyyn istuntoon.

V Oikeudellinen arviointi

A *Ennakkoratkaisupyynnön esittämisoikeus ja tutkittavaksi ottaminen*

21. Audiencia Provincial de Tarragonan oikeudesta esittää ennakkoratkaisupyyntö ei ole epäilystäkään. Esillä olevassa asiassa tulkittavana oleva puitepäätös 2001/220 tehtiin Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 31 artiklan ja 34 artiklan 2 kohdan toisen virkkeen b kohdan perusteella. Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 35 artiklan mukaan ennakkoratkaisupyyntö tämän oikeusperustan nojalla annetusta säädöksestä edellyttää, että kyseinen jäsenvaltio on tunnustanut unionin tuomioistuimen toimivallan. Tämä ennakkoratkaisupyynnön esittämisoikeutta koskeva rajoitus on voimassa siirtymäkauden ajan Lissabonin sopimuksen tultua voimaan. [3] Espanja on antanut Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 35 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitetun julistuksen, [4] jonka mukaan jokaisella Espanjan tuomioistuimella, jonka ratkaisuihin ei kansallisen lainsäädännön mukaan saa hakea muutosta, on oikeus esittää ennakkoratkaisupyyntö.

22. Komissio on osoittanut kiistattomasti, että Audiencia provincialin – joka käsittelee Juzgadon penalin tuomioista tehdyt valitukset – ratkaisuihin ei voida hakea muuten muutosta Espanjan oikeuden mukaisesti. Näin ollen Audiencia provincial on esillä olevassa asiassa Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 35 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitettu viimeisen oikeusasteen tuomioistuin ja sillä on tämän vuoksi oikeus esittää ennakkoratkaisupyyntö.

23. Espanjan ja Italian hallitusten mielestä ennakkoratkaisupyyntöä ei tule ottaa tutkittavaksi, koska ne eivät pidä esitettyjä kysymyksiä merkityksellisinä pääasian ratkaisemisen kannalta.

24. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin tuomioistuimen ja kansallisten tuomioistuinten välisessä yhteistyössä yksinomaan kansallisen tuomioistuimen, joka

3 – Pöytäkirja (N:o 36) siirtymämääräyksistä (EUVL 2010, C 83, s. 322).

4 – Tämä käy ilmi Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä 1.5.1999 julkaistuista tiedoista, jotka koskevat Amsterdamin sopimuksen voimaantulon ajankohtaa (EYVL L 114, s. 56).

vastaa annettavasta ratkaisusta, tehtävänä on kunkin asian erityispiirteiden perusteella harkita, onko ennakkoratkaisu tarpeen asian ratkaisemiseksi ja onko sen unionin tuomioistuimelle esittämillä kysymyksillä merkitystä asian kannalta. Jos esitetyt kysymykset koskevat unionin oikeuden tulkintaa, unionin tuomioistuimen on siten yleensä ratkaistava esitetyt kysymykset,[5] ja tällöin oletetaan, että kansallisten tuomioistuinten esittämillä ennakkoratkaisukysymyksillä on merkitystä asian ratkaisemisen kannalta.[6]

25. Ennakkoratkaisupyyntö voidaan jättää ottamatta tutkittavaksi ainoastaan tietyissä poikkeustapauksissa, erityisesti silloin, kun on ilmeistä, että kansallisen tuomioistuimen pyytämä näissä kysymyksissä tarkoitettujen unionin oikeuden säännösten ja määräysten tulkinta on luonteeltaan hypoteettista.[7] Tätä taustaa vasten en pidä näiden kahden hallituksen esittämiä väitteitä vakuuttavina.

26. Espanjan hallitus katsoo, että esitetyt kysymykset ovat hypoteettisia, koska pääasioiden kohteena ei ole lähestymiskielto vaan pikemminkin lähestymiskiellon rikkomisesta määrätty seuraamus eli seuraamuksen noudattamatta jättämistä koskeva rikos. Kansallisen tuomioistuimen esittämät kysymykset kuitenkin Espanjan hallituksen mukaan koskevat ainoastaan lähestymiskieltoa eivätkä lähestymiskiellon noudattamatta jättämistä koskevaa rikosta.

27. Se, täytyykö kansallisen tuomioistuimen tai voiko tai haluaako se kuitenkin ottaa seuraamuksen noudattamatta jättämistä koskevasta rikoksesta tehtävässä ratkaisussa huomioon lähtökohtana olevan lähestymiskiellon määräämisen hyväksyttävyyden, kuuluu kansallisen tuomioistuimen toimivaltaan. Tämän vuoksi sillä on vapaus esittää kysymyksiä puitepäätöksen tulkinnasta tällaisen lähestymiskiellon yhteydessä.

28. Italian hallitus katsoo, että pyyntöä ei tule ottaa tutkittavaksi, sillä jos kansallisen oikeuden katsotaan olevan ristiriidassa puitepäätöksen kanssa, kansallista oikeutta ei ole mahdollista tulkita puitepäätöksen mukaisesti. Tällainen tulkinta olisi mahdollista korkeintaan contra legem. Italian hallituksen mukaan kansallinen tuomioistuin itse viittaa siihen, että CP:n 57 §:n 2 momentissa säädettyjen edellytysten täyttyessä on ehdottomasti määrättävä lähestymiskielto liitännäisenä seuraamuksena.

29. Unionin tuomioistuin on todennut toistuvasti, että kansallisen tuomioistuimen velvollisuus unionin oikeuden mukaiseen tulkintaan ei voi olla perustana kansallisen

5 – Ks. esim. asia C-415/93, Bosman, tuomio 15.12.1995 (Kok., s. I-4921, 59 kohta) ja yhdistetyt asiat C-295/04-C-298/04, Manfredi ym., tuomio 13.7.2006 (Kok., s. I-6619, 26 kohta).

6 – Asia C-105/03, Pupino, tuomio 16.6.2005 (Kok., s. I-5285, 30 kohta); asia C-404/07, Katz, tuomio 9.10.2008 (Kok., s. I-7607, 31 kohta) ja asia C-82/09, Dimos Agios Nikolaos, tuomio 22.4.2010 (Kok., s. I-3649, 15 kohta).

7 – Vakiintunut oikeuskäytäntö, ks. asia C-450/09, Schröder, tuomio 31.3.2011 (Kok., s. I-2497, 17 kohta).

oikeuden contra legem -tulkinnalle. [8] Mielestäni ei kuitenkaan ole vielä täysin yksiselitteisesti selvitetty, johtuuko contra legem -tulkinnan kielto unionin oikeudesta itsestään [9] vai onko ainoastaan niin, että contra legem -tulkintaa koskeva kansallinen kielto ei ole ristiriidassa unionin oikeuden kanssa. [10] Kuitenkaan tilanteessa, jossa kansallinen tuomioistuin sallii tällaisen tulkinnan ja jossa tämä ei muodostu rasitteeksi yksityiselle – esimerkiksi ei johda esillä olevan kaltaisessa asiayhteydessä rangaistusperusteeseen tai rangaistuksen koventamiseen vaan päinvastoin rangaistuksen määräämättä jäämiseen – ei ole havaittavissa, miten tämä olisi ristiriidassa unionin oikeuden kanssa.

30. Esillä olevassa asiassa ei kuitenkaan ole syytä tarkastella tätä kysymystä tyhjentävästi. Tutkittavaksi ottamista tarkastellessani ei nimittäin ole ilmeistä, että kansallinen tuomioistuin voisi päätyä puitepäätöksen mukaiseen lopputulokseen ainoastaan contra legem -tulkinnan kautta, mikäli katsotaan, että kansallinen oikeus on ristiriidassa puitepäätöksen kanssa. Joka tapauksessa tämä edellyttää, että kansalliset tuomioistuimet ottavat puitepäätöksen mukaisen tulkinnan yhteydessä tarvittaessa huomioon kansallisen oikeuden säännökset kokonaisuudessaan arvioidakseen, missä määrin kansallista oikeutta voidaan soveltaa niin, ettei tästä aiheudu puitepäätöksellä tavoitellun tuloksen kanssa ristiriitaista lopputulosta. [11]

31. Espanjan hallitus on itse todennut huomautuksissaan, että Espanjan oikeuskäytännössä on hyvinkin kiistanalaista, missä määrin Espanjan oikeus kuitenkin mahdollistaa uhrin tahdon huomioon ottamisen. Espanjan hallitus viittasikin siihen, että Tribunal Supremon toteamuksia lähestymiskiellon noudattamatta jättämisen rangaistavuudesta, jonka takia uhrin tahdolla ei ole merkitystä määrättäessä seuraamusta lähestymiskiellon rikkomisesta, ei voida pitää ”luonteeltaan sitovina”. Näiden huomautusten perusteella ei ole ilmeistä, että puitepäätöksen mukainen tulkinta olisi mahdoton ja unionin tuomioistuimen antama vastaus olisi siten merkityksetön pääasian kannalta.

32. Ennakkoratkaisupyynnöt on näin ollen otettava tutkittaviksi.

B *Puitepäätöksen 2001/220 tulkinta*

33. Kansallisen tuomioistuimen ennakkoratkaisupyynnöt koskevat lähinnä sitä, onko

8 – Ks. asia C-212/04, Adeneler ym., tuomio 4.7.2006 (Kok., s. I-6057, 110 kohta); asia C-268/06, Impact, tuomio 15.4.2008 (Kok., s. I-2483, 110 kohta) ja asia C-12/08, Mono Car Styling, tuomio 16.7.2009 (Kok., s. I-6653, 61 kohta).

9 – Samansuuntainen oli edellä alaviitteessä 6 mainitussa asiassa Pupino annettu tuomio, 47 kohta.

10 – Alaviitteessä 8 mainituissa tuomioissa, joissa lähtökohtana on unionin oikeuteen perustuva velvollisuus unionin oikeuden mukaiseen tulkintaan, puolletaan ensin mainittua vaihtoehtoa.

11 – Edellä alaviitteessä 6 mainittu asia Pupino, tuomion 47 kohta.

puitepäätöksen kanssa ristiriidassa sellainen kansallinen säännös, jonka mukaan perheessä tehdyistä rikoksista on ehdottomasti määrättävä yhteydenottokielto rikoksentekijän ja uhrin välille ilman mahdollisuutta poikkeuksellisesti luopua tästä kiellosta tapauskohtaisen arvioinnin perusteella ja varsinkin siinä tapauksessa, että uhri toivoo suhteen rikoksentekijän kanssa jatkuvan.

1. Alustava huomautus

34. Säännös, jonka mukaan kaikissa perheväkivaltatapauksissa – kuten kansallinen tuomioistuin korostaa, myös sanallisten uhkausten tapauksessa – on määrättävä liitännäisenä seuraamuksena ehdoton lähestymiskielto, jonka kesto ylittää määrätyn vankeusrangaistuksen vähintään vuodella ja jonka keston on oltava vähintään kuusi kuukautta silloin, kun vankeusrangaistusta ei ole määrätty, [12] on erittäin ankara.

35. Kansallinen tuomioistuin kyseenalaistaa selkeästi tällaisen lähestymiskiellon oikeasuhteisuuden tilanteissa, joissa uhri itsenäisesti ja ilman painostusta ilmaisee haluavansa aloittaa uudelleen yhteiselämän rikoksentekijän kanssa. Se pohtii, eikö voi olla poikkeustilanteita, joissa tällaisen seuraamuksen määrääminen voi loukata uhrin itsensä intressejä ja oikeuksia, vaikka seuraamuksen tarkoituksena itse asiassa on uhrin suojelu. Uhri voi tältä osin nojautua perusoikeuteensa, joka koskee hänen yksityis- ja perhe-elämäänsä kunnioittamista. Saksan hallitus esitti istunnossa esimerkin yhteisen yrityksen omistavan pariskunnan tilanteesta. Tässä tapauksessa lähestymiskielto voi johtaa yrityksen romahtamiseen ja siten jopa tuhota uhrin toimeentulon perustan.

36. Espanjan hallitus sitä vastoin korosti, että ankaria säännöksiä tarvitaan, jotta perheväkivaltaa voidaan torjua tehokkaasti. On myös otettava huomioon, että lainsäätäjällä on velvollisuus suojella uhreja. Myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on äskettäin korostanut näitä suojeluvelvollisuuksia. [13] Nimenomaan perheväkivaltatapauksissa lähestymiskielto voi olla mielekäs keino, joka antaa uhrille mahdollisuuden järjestää elämänsä uudelleen ilman välitöntä painostusta. Kansallinen tuomioistuin viittaa siihen, että pääasioiden uhrit ovat täysin itsenäisesti halunneet jatkaa yhteiselämää rikoksentekijöiden kanssa. Perheväkivaltatapauksissa ei kuitenkaan ole aina helppoa selvittää, onko

12 – Lähestymiskiellon enimmäiskesto esillä olevassa asiassa on viisi vuotta.

13 – Kantelu 33401/02, Opuz v. Turkki, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 9.6.2009.

uhriin tosiasiallisesti kohdistunut painostusta, koska painostushan ei useimmiten tapahdu julkisuudessa.

37. On siis selvää, että tarkasteltaessa pakollista lähestymiskieltoa on otettava huomioon yhtäältä se, että valtion on toteutettava tehokkaita toimia perheväkivallan ehkäisemiseksi, ja toisaalta yksityis- ja perhe-elämän sekä itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. Tässä vain suppeasti hahmotellun ongelmakentän vuoksi on välttämätöntä suorittaa eri oikeushyvien työläs arviointi.

38. Ennakoin tarkasteluni tulosta toteamalla, että mielestäni tämä hankala arviointikysymys ei kuulu puitepäätöksen 2001/220 aineelliseen soveltamisalaan vaan on pikemminkin kansallisen perustuslain [14] ja ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen piiriin kuuluva asia. [15]

39. Kuten jäljempänä osoitan, puitepäätöksen kohteena on yksinomaan uhrin asema rikos*oikeudenkäynnissä*, joka voidaan tulkita myös laajasti. Sen sijaan siinä ei säädetä *aineellisesta* rikosoikeudesta, ei varsinkaan rangaistusten lajista eikä mittaamisesta. Kysymys Espanjan rikosoikeudellisen järjestelmän mukaisen ehdottoman lähestymiskiellon kohtuullisuudesta ei siis kuulu puitepäätöksen aineelliseen soveltamisalaan.

40. Jäljempänä selvitän aluksi puitepäätöksen 2001/220 yleisiä tavoitteita ja sitten tarkastelen yhdessä ensimmäistä ja toista kysymystä ja sitten yhdessä kolmatta ja neljättä kysymystä. Lopuksi vastaan viidenteen kysymykseen.

2. Puitepäätöksen 2001/220 yleiset tavoitteet

41. Puitepäätöksellä 2001/220 on tarkoitus vahvistaa rikosten uhrien suojelun vähimmäisvaatimukset. [16] Sen yleisenä tavoitteena on suojella rikosten uhrien etuja rikosoikeudenkäynnin eri vaiheissa ja taata koko unionin alueella yhtenäinen ja korkea suojan taso riippumatta siitä, missä jäsenvaltiossa uhrit ovat. [17] Jäsenvaltioiden on huolehdittava

14 – Espanjan perustuslakituomioistuin (Tribunal Constitucional) totesi asiassa STC 60/2010 7.10.2010 antamassaan tuomiossa Espanjan säännökset perustuslain mukaisiksi.

15 – Roomassa 4.11.1950 allekirjoitettu ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehty eurooppalainen yleissopimus.

16 – Ks. puitepäätöksen johdanto-osan kolmas perustelukappale, jossa viitataan Tampereella 15.–16.10.1999 kokoontuneen Eurooppa-neuvoston päätelmiin.

17 – Ks. puitepäätöksen johdanto-osan neljäs perustelukappale.

siitä, että uhreille tarjotaan myös tukitoimenpiteitä, jotka voivat lievittää rikoksen vaikutuksia. [18]

42. Puitepäätöksen johdanto-osan kahdeksannen perustelukappaleen mukaan uhrin asemaa ja perusoikeuksia koskevia sääntöjä on lähennettävä ja niissä on erityisesti otettava huomioon uhrin oikeus ihmisarvon mukaiseen kohteluun, oikeus antaa ja saada tietoja, oikeus ymmärtää ja tulla ymmärretyksi, oikeus saada suojelua oikeudenkäynnin kaikissa vaiheissa sekä oikeus saada avustusta sen vuoksi, että hän on epäsuotuisassa asemassa jouduttuaan rikoksen uhriksi eri jäsenvaltiossa kuin siinä, jossa hän asuu. Toisin sanoen rikoksen uhrin ei tule olla pelkästään oikeudenkäynnin kohde. Sen sijaan – kuten johdanto-osan viidennessä perustelukappaleessa korostetaan – ”uhrien tarpeet olisi otettava huomioon ja ne olisi täytettävä kokonaisvaltaisesti ja yhtenäisesti siten, että vältetään osittaiset tai epäjohdonmukaiset ratkaisut, jotka voivat aiheuttaa lisäkärsimystä”.

3. Ensimmäinen ja toinen ennakkoratkaisukysymys

43. Kansallisen tuomioistuimen ensimmäinen ja toinen kysymys koskevat ensinnäkin sitä, velvoitetaanko puitepäätöksen johdanto-osan kahdeksannessa perustelukappaleessa jäsenvaltiot kuulemaan uhria vaikutuksista, joita hänelle voi aiheutua rikoksentekijälle, jonka kanssa uhri on perhesuhteessa, määrätystä rangaistuksesta, ja toiseksi sitä, seuraako puitepäätöksen 2 artiklasta, että tuomioistuinten on otettava tämä mielipiteenilmaus huomioon.

44. Ensimmäisestä kysymyksestä on aluksi todettava, että puitepäätöksen perustelukappaleesta ei voi seurata oikeudellista velvollisuutta jäsenvaltioille. [19] Perustelukappaleita voidaan käyttää ainoastaan puitepäätöksen säännösten tulkitsemiseksi.

45. Uhrien oikeudesta tulla kuulluksi säädetään puitepäätöksen 3 artiklassa. Sen mukaan kunkin jäsenvaltion on taattava uhrille mahdollisuus tulla kuulluksi oikeudenkäynnin aikana sekä mahdollisuus toimittaa todisteita. Koska 3 artiklan myötä on olemassa erityissäännös uhrin oikeudesta tulla kuulluksi, sillä on etusija suhteessa 2 artiklan 1 kohtaan vastattaessa toiseen ennakkoratkaisukysymykseen. Johdanto-osan kahdeksannella perustelukappaleella voi siis olla merkitystä korkeintaan 3 artiklan konkretisoinnin yhteydessä.

18 – Ks. puitepäätöksen johdanto-osan kolmas ja kuudes perustelukappale.

19 – Ks. asia C-562/08, Müller Fleisch, tuomio 25.2.2010 (Kok., s. I-1391, 40 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

a) Puitepäätöksen 3 artikla

46. Kuten yhteisöjen tuomioistuin jo totesi 3 artiklassa säädetyn todisteiden toimittamista koskevan uhrien oikeuden yhteydessä, jäsenvaltioilla on laaja harkintavalta tämän velvollisuuden täytäntöönpanossa. [20] Puitepäätöksen johdanto-osan yhdeksännessä perustelukappaleessa korostetaankin myös sitä, että jäsenvaltioita ei velvoiteta takaamaan uhreille samanlaista kohtelua kuin oikeudenkäynnin asianosaisille. Ne voivat siis päättää vapaasti, missä muodossa ne myöntävät uhreille oikeuden tulla kuulluksi.

47. Jotta uhrin edut tulevat huomioiduiksi ja uhri ei joudu pelkästään passiivisen toimijan rooliin, tätä oikeutta tulla kuulluksi ei saa tulkita suppeasti, kuten Saksan ja Puolan hallitukset huomauttavat perustellusti. Uhrin oikeuden tulla kuulluksi on käsitettävä teon kulun kuvailumahdollisuuden lisäksi oikeus kertoa subjektiiviset arvionsa ja odotuksensa oikeudenkäynnin suhteen. Tilanteessa, jossa uhri on läheisessä henkilökohtaisessa suhteessa rikoksentekijään ja jossa lähestymiskielto siten vaikuttaa välillisesti uhrin yksityis- ja perhe-elämään, oikeus tulla kuulluksi käsittää joka tapauksessa myös uhrin oikeuden ilmaista mielipiteensä rangaistuksen määräämisestä.

48. Jotta tämä oikeus tulla kuulluksi ei menettäisi tehokasta vaikutustaan, [21] on oltava olemassa mahdollisuus, että uhrin kannanotto voidaan ottaa huomioon rangaistusta mitattaessa. Yhteisöjen tuomioistuin on 3 artiklaa tulkitessaan nojautunut 2 artiklan 1 kohdan säännökseen. [22] Sen mukaisesti kunkin jäsenvaltion on annettava uhreille todellinen ja asianmukainen asema rikosoikeudellisessa järjestelmässään. Jotta tämä oikeus toteutuu, tuomioistuimen on tarkasteltava uhrin lausuntoja ja siten mahdollistettava se, että ne voidaan ottaa huomioon tuomioistuimen antaessa tuomionsa. Uhrillahan ei olisi todellista asemaa oikeudenkäynnissä, ellei hänen lausuntoaan olisi tarpeen ottaa huomioon.

49. Kuten muun muassa Itävallan hallitus perustellusti tähdentää, oikeudesta tulla kuulluksi ei voi seurata, että rangaistuksen määrääminen on uhrin päätettävissä. Rangaistuksen mittaamisessa tarvitaan monitahoista arviointia, jonka aikana on otettava huomioon hyvin erilaisia näkökulmia, joten rangaistusta ei voida määrätä yksinomaan uhrin toiveen perusteella. Näin ollen uhrin arvio ei sido toimivaltaista tuomioistuinta. Ruotsin hallitus on lisäksi osuvasti perustellut sitä, miksi uhrin tahtoa ei ole välttämätöntä ottaa huomioon, todeten, että tällöin

20 – Ks. edellä alaviitteessä 6 mainittu asia Katz, tuomion 46 kohta; ks. myös tässä asiassa 10.7.2008 annettu ratkaisuehdotus.

21 – Ks. tältä osin edellä alaviitteessä 6 mainittu asia Katz, tuomion 47 kohta.

22 – Edellä alaviitteessä 6 mainittu asia Katz, tuomion 47 kohta.

olisi olemassa vaara, että rikoksentekijä painostaisi uhria puoltamaan lievää rangaistusta tuomioistuimessa.

Selvyyden vuoksi todettakoon, että tämä ei tarkoita, että tuomioistuimen olisi noudatettava uhrin tahtoa. Uhrin ilmaisema mielipide asiasta ei sido tuomioistuinta rangaistusta mitattaessa.

50. Samaan tapaan kuin toimin jäljempänä vastatessani kolmanteen ja neljänteen kysymykseen totean, että kansallisessa oikeudessa säädetty vähimmäisrangaistus ei ole ristiriidassa tämän kuulluksi tulemista koskevan oikeuden tehokkaan vaikutuksen kanssa. Puitepäätöksen 3 artiklassa edellytettyä mahdollisuutta ottaa uhrin mielipide huomioon on käytettävä ainoastaan kansallisen lainsäädännön mukaisen rangaistusasteikon puitteissa.

4. Kolmas ja neljäs ennakkoratkaisukysymys

52. Nämä kansallisen tuomioistuimen kaksi kysymystä koskevat sitä, onko puitepäätöksen kanssa ristiriidassa sellainen lähestymiskielto, joka on pakko määrätä ilman tapauskohtaista arviointia ja myös vastoin uhrin tahtoa kaikissa perheväkivaltatapauksissa.

b) Välipäätelmä

53. Edellä esitetyn 3 artiklan tulkinnan jälkeen on ensinnäkin tarkasteltava oikeutta tulla kuulluksi.

a) Puitepäätöksen 3 artikla

51. Välipäätelmänä on siis todettava, että 3 artiklan 1 kohdassa jäsenvaltiot velvoitetaan antamaan uhrille mahdollisuus ilmaista mielipiteensä lähestymiskiellon määräämisestä rikoksentekijälle, jonka kanssa uhri on perhesuhteessa tai johon uhrilla on vahvat tunnesiteet. On myös oltava mahdollisuus, että tuomioistuin voi ottaa uhrin kannanoton huomioon antaessaan tuomioon. Tämä pätee kuitenkin ainoastaan kansallisen lainsäädännön mukaisen rangaistusasteikon puitteissa.

54. Ensimmäisen ja toisen kysymyksen yhteydessä tarkasteltuun kuulluksi tulemista koskevaan uhrin oikeuteen liittyen voisi argumentoida, että oikeus tulla kuulluksi on tehokas vain silloin, kun uhrin kuuleminen tietyissä tapauksissa voi johtaa siihen, että lähestymiskieltoa ei määrätä. Kansallisen

tuomioistuimen esittämien tietojen mukaan silloin, kun rikoksentekijä tuomitaan vankeusrangaistukseen, lähestymiskielto on voimassa vähintään vuoden kauemmin kuin vankeusrangaistus; muissa tapauksissa lähestymiskiellon kesto on vähintään kuusi kuukautta. Lisäksi Espanjan hallitus esitti unionin tuomioistuimen tiedusteltua asiaa istunnossa, että tietyissä tapauksissa lähestymiskiellon vähimmäiskesto voidaan todennäköisesti lyhentää kuukauteen.

55. Kuuden kuukauden mittaisen lähestymiskiellon vähimmäiskeston perusteella Yhdistynyt kuningaskunta ilmaisi istunnossa pitävänsä kyseenalaisena sitä, onko Espanjan säännös puitepäätöksen mukainen. Uhrin oikeudella tulla kuulluksi määrättävästä seuraamuksesta ei Yhdistyneen kuningaskunnan mukaan ole merkitystä näiden kuuden kuukauden osalta. Riippumatta siitä, millaisen kannanoton uhri esittää, tuomioistuin ei voi määrätä kuutta kuukautta lyhyempää lähestymiskieltoa. Yhdistynyt kuningaskunta katsoo, että tämä ei täytä vaatimusta tehokkaasta kuulluksi tulemista koskevasta oikeudesta.

56. Nähdäkseni oikeudella tulla kuulluksi ei kuitenkaan voi olla tällaista vaikutusta kansallisessa oikeudessa säädettyyn rangaistuksen kestoon. Mikäli uhri voi ilmaista käsityksensä määrättävästä lähestymiskiellosta ja mikäli hänen lausuntonsa voidaan yleensä ottaen ottaa huomioon kansallisen lainsäädännön mukaisen rangaistusasteikon puitteissa, 3 artiklassa asetetut vaatimukset täyttyvät.

57. Tätä pidemmälle menevät säännökset ylittäisivät puitepäätöksen menettelysääntöjen sisällön. Puitepäätöksen tavoitteenahan on varmistaa rikoksen uhrille rikosoikeudenkäynnissä tietyt *menettelyä koskevat takeet*. Puitepäätöksellä 2001/220 ei säännellä sitä, millaisia liitännäisiä seuraamuksia jäsenvaltion on säädettävä perheväkivaltaan liittyvistä rikoksista. Sillä ei säännellä yleisesti ja kattavasti kaikkia uhrien suojeluun liittyviä näkökohtia vaan nimenomaisesti seikkoja, jotka liittyvät rikosprosessin menettelyä koskeviin takeisiin. Puitepäätöksen 3 artiklan mukaista uhrin oikeutta tulla kuulluksi ei tämän vuoksi saa tulkita niin laajasti, että se vaikuttaisi välillisesti jopa kansallisen lainsäädännön mukaiseen rangaistusasteikkoon.

58. Lisäksi myös Yhdistynyt kuningaskunta oli periaatteessa sitä mieltä, että aineellinen rikosoikeus ja siten rangaistusten laji ja kesto eivät kuulu puitepäätöksen soveltamisalaan.

b) Puitepäätöksen 2001/220 8 artikla

59. Saksan hallitus päättelee puitepäätöksen 8 artiklassa käytetystä sanamuodosta ”riittävä suojelun taso uhrille”, että poikkeukseton ja pakollinen lähestymiskiellon määrääminen on ristiriidassa puitepäätöksen kanssa.

Uhrien suojelun riittävyyttä koskevasta vaatimuksesta seuraa Saksan hallituksen mukaan jäsenvaltioiden velvollisuus arvioida lähestymiskieltoa tapauskohtaisesti.

60. En pidä tätä tulkintaa vakuuttavana. Ensinnäkään unionin lainsäätäjä ei varmastikaan ajatellut *liian laajaa* uhrien suojelua, kun se 8 artiklan 1 kohdassa edellytti *riittävää* uhrien suojelua. Esillä olevassa asiassa Espanjan lähestymiskiellosta seuraava suojelu voi kuitenkin olla riittämätöntä ainoastaan siksi, että se tapahtuu vastoin uhrin tahtoa ja voi siten mahdollisesti olla liian laajaa. Riittävää uhrien suojelua koskeva edellytys sisällytettiin 8 artiklaan pikemminkin siksi, että oltiin huolissaan liian matalasta suojelun tasosta.

61. Kuten 8 artiklan lainsäädännöllisestä asiayhteydestä seuraa, se koskee uhrien suojelua oikeudenkäynnin aikana, jos ”on olemassa vakava kostotoimien uhka tai selviä viitteitä siitä, että heidän yksityisyyttään aiotaan tarkoituksellisesti ja vakavalla tavalla häiritä”. Kuten Ruotsin hallitus korostaa perustellusti, näillä suojelutoimenpiteillä on tarkoitus suojella uhria *rikoksentekijän* tai tämän lähipiiriin kuuluvan henkilön hyökkäyksiltä tai painostukselta oikeudenkäynnin aikana. Puitepäätöksen 8 artiklan 1 kohdassa ei ole kyse uhrin suojelemiselta rikoksentekijälle määrättyjen rangaistusten kielteisiltä seurauksilta.

62. Tässä ratkaisuehdotuksessa esitetyn tulkinnan puolesta puhuvat lisäksi yhteydet puitepäätöksen 2001/220 8 artiklan muihin kohtiin, joihin Alankomaiden hallitus viittaa huomautuksissaan. Mainitun artiklan 3 kohdan mukaan kunkin jäsenvaltion on varmistettava, että uhri ja *rikoksentekijä* voidaan pitää erillään tuomioistuimen tiloissa tarvittaessa luomalla erilliset odotustilat. Samaa tarkoitusta palvelee puitepäätöksen 2001/220 8 artiklan 4 kohta, jolla lisäksi halutaan estää se, että uhri joutuu kohtaamaan *rikoksentekijän* ja todistamaan julkisessa oikeudenkäynnissä. Kaikki nämä näkökohdat koskevat rikosoikeudenkäyntiä.

63. Suojelua koskevilla puitepäätöksen 2001/220 8 artiklan takeilla on toisin sanoen ennen muuta *palveleva tehtävä*: niillä on tarkoitus varmistaa, että uhri voi käyttää muita hänelle taattuja menettelyllisiä oikeuksia riskeittä, peloitta ja siten tehokkaasti. Näin ollen 8 artikla on yhteydessä uhrin oikeuksiin oikeudenkäynnissä eikä se koske kattavasti uhrin kaikkia mahdollisia etuja.

64. Puitepäätöksen 8 artiklasta ei siis seuraa, että kansallisen rikosoikeuden mukainen pakottava lähestymiskielto olisi ristiriidassa sen kanssa.

c) Puitepäätöksen 2 artikla

65. Puitepäätöksen 2001/220 2 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on annettava uhreille todellinen ja asianmukainen asema rikosoikeudellisessa järjestelmässään ja tunnustettava uhrin oikeudet ja oikeutetut edut, erityisesti rikosoikeudenkäynnin osalta.

66. Puitepäätöksen 2 artiklaan ei sisälly konkreettisia takeita vaan sen sanamuoto on erittäin avoin. Yhteisöjen tuomioistuin on tämän vuoksi toistaiseksi nojautunut siihen tulkitessaan sitä seuraaviin artikloihin sisältyviä konkreettisia takeita. [23] Sen tarkoituksena onkin hahmotella puitepäätöksen yleinen kehys ennen jäsenvaltioiden konkreettisten velvoitteiden määrittelemistä seuraavissa artikloissa.

67. Puitepäätöksen 2 artiklasta ei kuitenkaan voida johtaa pakottavasti ja poikkeuksetta määrättävän lähestymiskiellon kieltoa. Kysymys pakottavasti määrättävän lähestymiskiellon oikeasuhteisuudesta koskee aineellisessa rikosoikeudessa säädettyjä rangaistuksia. Puitepäätöksen 2 artiklassa oleva yleinen viittaus uhrin kunnioittamiseen ja tunnustamiseen ei voi johtaa jäsenvaltioiden velvollisuuteen toteuttaa uhrien edut kaikessa, myös *aineellisessa* rikosoikeudessa vaan se rajoittuu *rikosprosessioikeudellisiin* seikkoihin.

68. Tämä voidaan ilman muuta päätellä puitepäätöksen 2001/220 säännösten otsikoista ja yleisestä asiayhteydestä. Kaikki 2 artiklaa seuraavat säännökset palvelevat uhrin aseman yksityiskohtaista määrittelyä ja konkretisointia nimenomaan rikosoikeudenkäynnin näkökulmasta. Ne koskevat muun muassa ”kuulemista ja todisteiden esittämistä”, ”oikeutta saada tietoja”, ”tiedonvälitystä koskevia takeita” ja ”uhrin kuluja rikosoikeudenkäynnissä”. Puitepäätöksen missään kohdassa ei sitä vastoin esitetä nimenomaisesti sellaisia uhrien suojelun näkökohtia, jotka koskisivat aineellista rikosoikeutta.

69. Puitepäätöksessä ei esitetä toteamuksia jäsenvaltioiden aineellisesta rikosoikeudesta yleensä eikä siihen liittyvästä kysymyksestä, joka koskee rikoksentekijöiden rangaistuksia. Myös 1 artiklassa olevasta uhrin määritelmästä voidaan havaita, että puitepäätöksessä ei haluta sivuta aineellista rikosoikeutta vaan sitä pidetään lähtökohtana uhrin menettelyllisille oikeuksille. Sen mukaan uhrilla tarkoitetaan henkilöä, joka on kärsinyt vahinkoa sellaisista teoista, jotka ovat vastoin jäsenvaltion rikoslakia.

70. Päinvastaista päätelmää ei myöskään voida tehdä myös 1 artiklaan sisältyvästä ”oikeudenkäynnin” määritelmästä, sellaisena

23 – Edellä alaviitteessä 6 mainittu asia Katz, tuomion 47 kohta ja edellä alaviitteessä 6 mainittu asia Pupino, tuomion 52 kohta.

kuin sitä käytetään myös 2 artiklan 1 kohdassa. Se määritellään mainitussa artiklassa ”oikeudenkäyntinä laajassa merkityksessä” eli siihen katsotaan kuuluvan rikosasiaa koskevan oikeudenkäynnin lisäksi kaikki yhteydet, joita uhrilla on tässä ominaisuudessa eri viranomaisiin ym. ennen rikosoikeudenkäyntiä, sen aikana tai sen päätyttyä. Tästä ei voida päätellä, että myös rangaistusten aineellisten näkökohtien määrittely kuuluisi oikeudenkäynnin käsitteeseen. Johdanto-osan kuudennessa ja kymmenennessä perustelukappaleessa käsitellään uhreille tarjottavia tukitoimenpiteitä ja tukijärjestöjä ennen rikosoikeudenkäyntiä ja sen jälkeen.

71. Se, että puitepäätös perustuu oikeudenkäynnin käsitteeseen laajassa merkityksessä, on pelkästään loogista, mutta rikosoikeudenkäynnillä tarkoitetaan 1 artiklan mukaan kuitenkin kansallisessa lainsäädännössä tarkoitettua rikosoikeudenkäyntiä. Koska kansallisten oikeusjärjestysten välillä voi olla eroja sen suhteen, mitä niissä pidetään varsinaisina rikosoikeudenkäynteinä, unionin laajuinen uhrien suojelu edellyttää, että myös näkökohdat, jotka ovat välittömässä yhteydessä rikosoikeudenkäyntiin mutta ajallisesti joko edeltävät tai seuraavat sitä, otetaan huomioon. Uhrien suojelu voi myös edellyttää, että apu- ja tukitoimenpiteet eivät pääty äkillisesti tuomion julistamisen jälkeen vaan vaikuttavat tietyn ajan.

72. Vaikka oikeudenkäynnin käsite nähtäisiin laajassa merkityksessä, rikoksentekijälle määrättävästä rikosoikeudellisesta seuraamuksesta ei voi tulla menettelyllistä näkökohtaa. Puitepäätöksellä ei säännellä yleisesti ja kattavasti kaikkia uhrien suojeluun liittyviä näkökohtia vaan ainoastaan seikkoja, jotka liittyvät rikosprosessin menettelyä koskeviin takeisiin. Puitepäätöksellä ei näin ollen pyritä suojelemaan uhria tuomioistuimen rikoksentekijälle määräämän rangaistuksen välillisiltä, menettelyn ulkopuolisilta seurauksilta.

73. Jos puitepäätöstä tulkittaisiin niin, että sillä olisi välillisiä vaikutuksia kansallisessa lainsäädännössä säädettyihin rangaistuksiin, nousisi lisäksi esiin kysymys siitä, onko Euroopan unionilla tältä osin ylipäänsä lainsäädäntövaltaa.

74. Toisaalla [24] olen jo kiinnittänyt huomiota siihen, että tiettyä epävarmuutta liittyy siihen, käsittääkö puitepäätöksessä 2001/220 mainittu oikeusperusta (Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 34 artiklan 2 kohdan toisen virkkeen b kohta) tosiasiallisesti uhrien suojelua koskevat kysymykset rikosoikeudenkäynnissä. Tämä pätee sitäkin suuremmalla syyllä esillä olevassa asiassa tarkasteltuihin rangaistusten aineellisiin näkökohtiin ja rangaistuksen mittaamiseen. Myös ajatus primaarioikeuden mukaisesta tulkinnasta puhuu sitä vastaan, että puitepäätöksen tulkittaisiin koskevan rangaistusten oikeasuhteisuutta.

24 – Ks. em. asiassa Pupino 11.11.2004 esitetty ratkaisuehdotus, 48 kohta ja sitä seuraavat kohdat ja 8.3.2007 esitetty ratkaisuehdotus asiassa C-467/05, Dell'Orto, tuomio 28.6.2007 (Kok., s. I-5557, ratkaisuehdotuksen 40 kohta).

75. Lisäksi on vielä tarkasteltava perusoikeuskirjaa, johon erityisesti komissio viittaa. Komission mukaan puitepäätöksen 2 artiklan 1 kohtaan sisältyvä jäsenvaltioiden velvollisuus tunnustaa uhrien oikeudet rikosoikeudenkäynnissä johtaa myös siihen, että jäsenvaltioiden on myönnettävä kaikki perusoikeuskirjan mukaiset oikeudet. Tämän vuoksi komissio tutkii perusoikeuskirjan 7 artiklan rikkomisen; mainitussa artiklassa määrätään oikeudesta yksityis- ja perhe-elämän kunnioittamiseen.

76. Tältä osin on syytä muistaa, että puitepäätöstä on tulkittava siten, että perusoikeuksia noudatetaan. [25] Tämä voi kuitenkin päteä vain sen aineellisella soveltamisalalla. Alussa hahmottelin, että esillä olevissa tilanteissa uhrien perusoikeuksiin voi kohdistua vaikutuksia. Tämä ei kuitenkaan voi johtaa toteamukseen, jolla puitepäätökselle annetaan sisältö, jota sillä ei ole.

77. Esillä olevassa asiassa ei ole myöskään syytä tarkastella perusoikeuskirjan soveltamisalaa koskevan perusoikeuskirjan 51 artiklan 1 kohdan tulkintaa. Sen mukaan perusoikeuskirja koskee jäsenvaltioita ainoastaan silloin, kun ne ”soveltavat unionin oikeutta”. Ei ole vielä selvitetty tyhjentävästi, onko tätä tulkittava suppeasti vai tarkoitetaanko tällä kaikkia tapauksia, joissa kansallinen säännös kuuluu unionin oikeuden soveltamisalaan. [26]

78. Jo siksi, että puitepäätöksen kohteena ovat ainoastaan uhrien suojelua koskevat rikosoikeudelliset menettelynäkökohdat eivätkä rikoksentekijälle määrättävät rangaistukset, esillä oleva tilanne ei kuulu puitepäätöksen eikä siten unionin oikeuden soveltamisalaan.

79. Tämän vuoksi unionin tuomioistuimella ei ole toimivaltaa tutkia, missä määrin kansallisen tuomioistuimen moittimat Espanjan rikosoikeuden säännökset lähestymiskiellon määräämisestä perheväkivaltaan liittyvistä rikoksista sopivat yhteen perusoikeuksien, esimerkiksi yksityis- ja perhe-elämän kunnioittamista koskevan velvollisuuden, kanssa. [27] Asianosaisten perusoikeuksien tutkiminen on pikemminkin kansallisen perustuslakituomioistuimen tai Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tehtävä.

25 – Edellä alaviitteessä 6 mainittu asia Katz, tuomion 48 kohta.

26 – Ks. asia C-108/10, Scattolon, julkisasiamies Botin ratkaisuehdotus 5.4.2011 (110–121 kohta, asia vireillä tuomioistuimessa).

27 – Ks. asia 12/86, Demirel, tuomio 30.9.1987 (Kok., s. 3719, Kok. Ep. IX, s. 177, 28 kohta) ja asia C-260/89, ERT, tuomio 18.6.1991 (Kok., s. 2925, Kok. Ep. XI, s. I-221, 42 kohta)

d) Välipäätelmä

80. Vastauksena kolmanteen ja neljänteen ennakkoratkaisukysymykseen on näin ollen todettava seuraavaa: Puitepäätöksessä 2001/220 ei puututa määrättävien rangaistusten oikeasuhteisuuteen. Näin ollen kansallinen säännös, jossa säädetään lähestymiskiellon määräämisestä pakottavasti ja ehdottomasti liitännäisenä seuraamuksena, ei ole ristiriidassa puitepäätöksen kanssa.

5. Viides ennakkoratkaisukysymys

81. Kansallisen tuomioistuimen viides kysymys koskee sitä, onko puitepäätöksen 2001/220 10 artiklaa tulkittava siten, että siinä velvoitetaan jäsenvaltiot säätämään sovittelun mahdollisuudesta myös perheessä tehtyjen rikosten tapauksessa.

82. Tältä osin on ensin todettava toistamiseen, että puitepäätös on velvoittava ainoastaan tavoitteidensa osalta, mutta jättää kansallisten viranomaisten valittavaksi muodon ja keinot. Jäsenvaltioille on jätettävä laaja harkintavalta sen osalta, miten nämä tavoitteet konkreettisesti toteutetaan. [28]

83. Puitepäätöksen 2001/220 10 artiklassa säädetään sovittelun mahdollisuudesta rikosoikeudenkäynnissä ainoastaan, että kunkin jäsenvaltion on pyrittävä edistämään rikosasioiden sovittelua sellaisten rikosten osalta, joita jäsenvaltio ”pitää tällaiseen soveltuvina”. Jo tämä soveltuvuutta koskeva väljä arviointiperuste osoittaa selvästi, että jäsenvaltioiden tehtävänä on päättää, mitä rikoksia sovittelun mahdollisuus koskee. [29]

84. Vaikka jäsenvaltioiden harkintavaltaa voidaankin rajoittaa velvollisuudella soveltaa objektiivisia arviointiperusteita kyseisten rikostyyppien määrittelyssä, [30] mikään ei osoita, ettei näin olisi toimittu esillä olevassa tapauksessa. Sovittelun mahdollisuudella on kuitenkin merkittävä soveltamisalue silloinkin, kun mahdollisuus sovitteluun perheessä tehtyjen rikosten tapauksessa suljetaan pois.

28 – Ks. tältä osin edellä alaviitteessä 6 mainittu asia Katz, tuomion 46 kohta ja asia C-205/09, Eredics, tuomio 21.10.2010 (Kok., s. I-10231, 37 kohta).

29 – Edellä alaviitteessä 28 mainittu asia Eredics, tuomion 37 kohta.

30 – Ks. tältä osin edellä alaviitteessä 28 mainittu asia Eredics, tuomion 39 kohta.

VI Ratkaisuehdotus

85. Edellä esitetyn perusteella esitän, että unionin tuomioistuin vastaa ennakkoratkaisukysymyksiin seuraavasti:

1) Uhrin asemasta rikosoikeudenkäyntimenettelyissä 15.3.2001 tehdyn neuvoston puitepäätöksen 2001/220/YOS 3 artiklassa velvoitetaan jäsenvaltiot tilanteessa, jossa uhri on läheisessä henkilökohtaisessa suhteessa rikoksentekijän kanssa ja jossa lähestymiskielto siten voi vaikuttaa välillisesti uhrin yksityis- ja perhe-elämään, antamaan uhrille mahdollisuus ilmaista mielipiteensä lähestymiskiellon määräämisestä. On myös oltava mahdollisuus, että tuomioistuin voi ottaa uhrin kannanoton huomioon antaessaan tuomion. Tämä pätee kuitenkin ainoastaan kansallisen lainsäädännön mukaisen rangaistusasteikon puitteissa eikä tarkoita, että uhrin tahto sitoisi tuomioistuinta.

2) Puitepäätöksessä 2001/220 ei puututa määrättävien rangaistusten oikeasuhteisuuteen. Näin ollen kansallinen säännös, jossa säädetään lähestymiskiellon määräämisestä pakottavasti ja ehdottomasti liitännäisenä seuraamuksena, ei ole ristiriidassa puitepäätöksen kanssa.

3) Puitepäätöksen 2001/220 10 artiklassa annetaan jäsenvaltioille laaja harkintavalta määritellä rikokset, joiden osalta ne säätävät sovittelusta. Mainitussa säännöksessä ei velvoiteta jäsenvaltioita säätämään sovittelusta perheessä tehtyjen rikosten tapauksessa.